

BISSCHOPPELIJKE VOORSCHRIFTEN

praktijk betekenden en welke gevolgen uit verzet konden voortvloeien, uitgebreid en verfijnd worden. Een eerste instructie aan de geestelijkheid van eind december '41¹ werd in maart '42 door een tweede,² in april door een derde gevolgd.³ Toen per 1 mei '42 het NVV Nederlands Arbeidsfront werd, was weer een nieuwe instructie nodig: het lidmaatschap van het Naf werd in juli op straffe van onthouding der sacramenten verboden. In maart was aan katholieke fabrieksdirecteuren opgedragen, verzoeken tot het houden van z.g. bedrijfsappèls (waar dan als regel een nationaal-socialistische propagandist kwam spreken) af te wijzen; in juli werd dit strakke standpunt ietwat verzacht:

'De werkgevers worden dikwijls gevraagd, een bedrijfsappèl te houden. Zij moeten dat zo mogelijk weigeren. Zouden hun echter ernstige gevaren bij weigering dreigen, dan mogen zij dit toelaten omdat deze medewerking tot het Naf slechts van verwijderde aard is. Doch tegenover het personeel moet heel evident blijken dat dit appèl slechts plaats vindt onder morele dwang, en de directie moet zich zuiver passief houden, dus bijvoorbeeld geen welkom heten aan de spreker.'

Laat ons nog een enkel voorbeeld geven.

Er deden zich in de eerste maanden van '42 in verscheidene parochies gevallen voor waarbij katholieke jongemannen min of meer voor de schijn met katholieke meisjes in het huwelijk traden, louter burgerlijk, niet kerkelijk, om aan hun gehuwde status maatschappelijke voordelen te ontfangen. Was dat geoorloofd, aldus de vragen die van priesters binnenkwamen:

'a. om buiten de Nederlandse Arbeidsdienst te blijven? *Antwoord:* Wanneer het daar alleen om te doen is en er geen andere bedoelingen bijkomen (en ook het gevaar voor samenwonen uitgesloten geacht kan worden), moet men het niet aanraden, maar men kan zich permissief houden.⁴

b. om arbeid in den vreemde te ontgaan? *Antwoord:* Indien dit middel doeltreffend zou zijn, wat echter ten sterkste te betwijfelen is, handele men als sub a.

c. om aanspraak te maken op distributie-toewijzingen? *Antwoord:* Gebruikmaking van dit middel om louter stoffelijke beweegredenen of voordelen valt nooit goed te keuren; daarom moet het altijd worden ontraden. Velen echter vragen niets of storen zich niet aan gegeven raad. Men passe dan geen sancties toe, tenzij bij gevaar van samenwoning.⁵

¹ Tekst bij Stokman: *Het verzet der Nederlandse bisschoppen*, p. 219-21. ² Tekst: a.v., p. 224-27. ³ Tekst: a.v., p. 231-32. ⁴ D.w.z.: het stilzwijgend toestaan.

⁵ Uit de instructies van juli 1942.